

НАПРЯМ 3

Приватно-правовий

Аліна Алієва

здобувачка другого рівня вищої освіти
економіко-правового факультету
Маріупольського державного університету

Роль медіа в умовах воєнного стану скрізь призму права громадян на доступ до інформації

В умовах воєнного стану медіа відіграють критично важливу роль у суспільстві, адже це пов'язано не тільки із забезпечення громадян достовірною та своєчасною інформацією, а й тим, що вони є засобом підтримки національної безпеки, механізмом захисту прав людини. В умовах особливого періоду, зокрема, воєнного стану, коли деякі права та свободи людині та громадянину обмежені, право громадян на доступ до правдивої інформації стає одним із основних інструментів підтримки громадянського суспільства. Проте, інформація, що публікується у медіа має відповідати не тільки етичним стандартам, законодавчим нормам, а й не повинна створювати загрози для національної безпеки.

У ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права закріплено право на вільне вираження свого погляду. Це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір. Що ж стосується Конституції України, то у ст. 34 закріплено: кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Таким чином, наведені нами положення вказують на право людини на вільне вираження свого погляду, включаючи право на поширення будь-якої інформації у будь-який спосіб, обраний людиною. Так, наприклад, за допомогою масових медіа населенню може бути повідомлене про небезпеку чи загрозу життю та здоров'ю, що у свою чергу сприяє безпеці громадян.

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації та територію України доступ до достовірної інформації є критично важливим. Як відзначає Анка Фельдгузен, Посол Федеративної Республіки Німеччина в Україні, під час свого відеозвернення в рамках онлайн-семінару «Протидія дезінформації: європейські підходи та стандарти: «Межі, з одного боку, між легітимним плюралізмом думок, включно із суперечливими, а з іншого – зі шкідливою дезінформацією, не завжди чіткі і зрозумілі, на жаль. Крім того, ми маємо визнати, що вони дуже залежать від нашого власного погляду на світ. І ми також маємо завжди пам'ятати, що будь-які правила, навіть якщо ми створюємо їх із найкращими намірами, можуть стати предметом зловживань або бути використаними проти нас самих. Україна звісно є в авангарді гібридних інформаційних кампаній та дезінформації, саме тому ця тема обговорюється тут багато років і викликає багато суперечок. Ми хоч і маємо потребу захищати інформаційний простір, як це називають тут, також є потреба захищати демократію, свободу вираження і свободу преси, і

зважувати їх» [1]. Це вказує на те, що право на поширення інформації не є і не має бути абсолютним, оскільки кожна держава, в тому числі Україна, має потребу у захисті демократії та національної безпеки особливо в періоди надзвичайних ситуацій коли будь-яка інформація, поширена у масових медіа може стати загрозою для національної безпеки й цілісності.

Відзначимо, що важливим фактом у поширенні інформації є протидія фейковим новинам та дезінформації населення. Саме поширення фейкових новин та паніки несе загрозу суспільству, оскільки може спричинити масову паніку та вчинення необдуманих дій громадянами. Резолюція 73/179 Генеральної Асамблеї ООН 2018 року [2] закликає держави боротися з поширенням неправдивої інформації, яка може підірвати довіру до уряду або викликати соціальні потрясіння. Під час війни чи воєнного стану, поширення фейкових новин може перешкодити роботі державних установ та спровокувати масові заворушення. У зв'язку з цим держави мають право вживати заходів щодо притягнення до відповідальності осіб або медіа, які свідомо поширюють дезінформацію, відповідно до положень Європейської конвенції про права, яка дозволяє певні обмеження свободи вираження заради забезпечення суспільної безпеки.

Наразі вкрай важливим є збереження балансу між правом громадян на доступ до інформації та захищеністю державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Варто розуміти, що навіть обмеження доступу до інформації повинні бути законними, пропорційними та мати чітку мету – забезпечення безпеки держави. Під час воєнного стану уряди можуть тимчасово обмежувати певну інформацію для запобігання розкриттю військових таємниць чи поширенню даних, які можуть бути використані ворогом, однак інформація, що стосується життя та здоров'я людей – має бути розкрита.

Таким чином, оскільки під час збройних конфліктів особливо актуальною стає «інформаційна війна», коли через масові медіа навмисно поширюються неправдиві або маніпулятивні дані з метою впливу на громадську думку, держави повинні вживати заходів для запобігання поширенню «фейкової» (фальшивої) інформації, в тому числі завдяки обмеженню прав людини стосовно збирання та поширення інформації, яка може спричиняти соціальну напругу чи дестабілізацію ситуацію в країні.

Література

1. Протидія дезінформації: європейські підходи та стандарти. *Офіс ради Європи в Україні: веб-сайт*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/responding-to-disinformation-european-practices-and-standards> (дата звернення: 15.10.2024 року)

2. Заохочення та захист прав людини: питання прав людини людини, включаючи альтернативні підходи у справі сприяння ефективному здійсненню прав людини та основних свобод: Доповідь Третього комітету Резолюція 73/179 Генеральної Асамблеї ООН 2018 року, URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n18/410/23/pdf/n1841023.pdf> дата звернення: 15.10.2024 року)

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**